

REJTOZKODÓ
SZAKRALTIS
MATE GABOR

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETÉS	4
VÁLTOZÓ SZOKÁSOK HÁLÓJA	6
A MÚLT	8
ZAJOK	10
SZEKULARIZÁCIÓ ÉS MODERNIZÁCIÓ	12
A JELEN	14
A ZAJ HIÁNYA?	16
NÉPSZÁMLÁLÁSOK	20
BIZTONSÁGI TARTALÉK	21
A JÖVŐ	22
CSEND	24
IRODALOMJEGYZÉK	26

[1]. ábra: Létavértesi utcakép
Forrás: Saját fotó (2026).

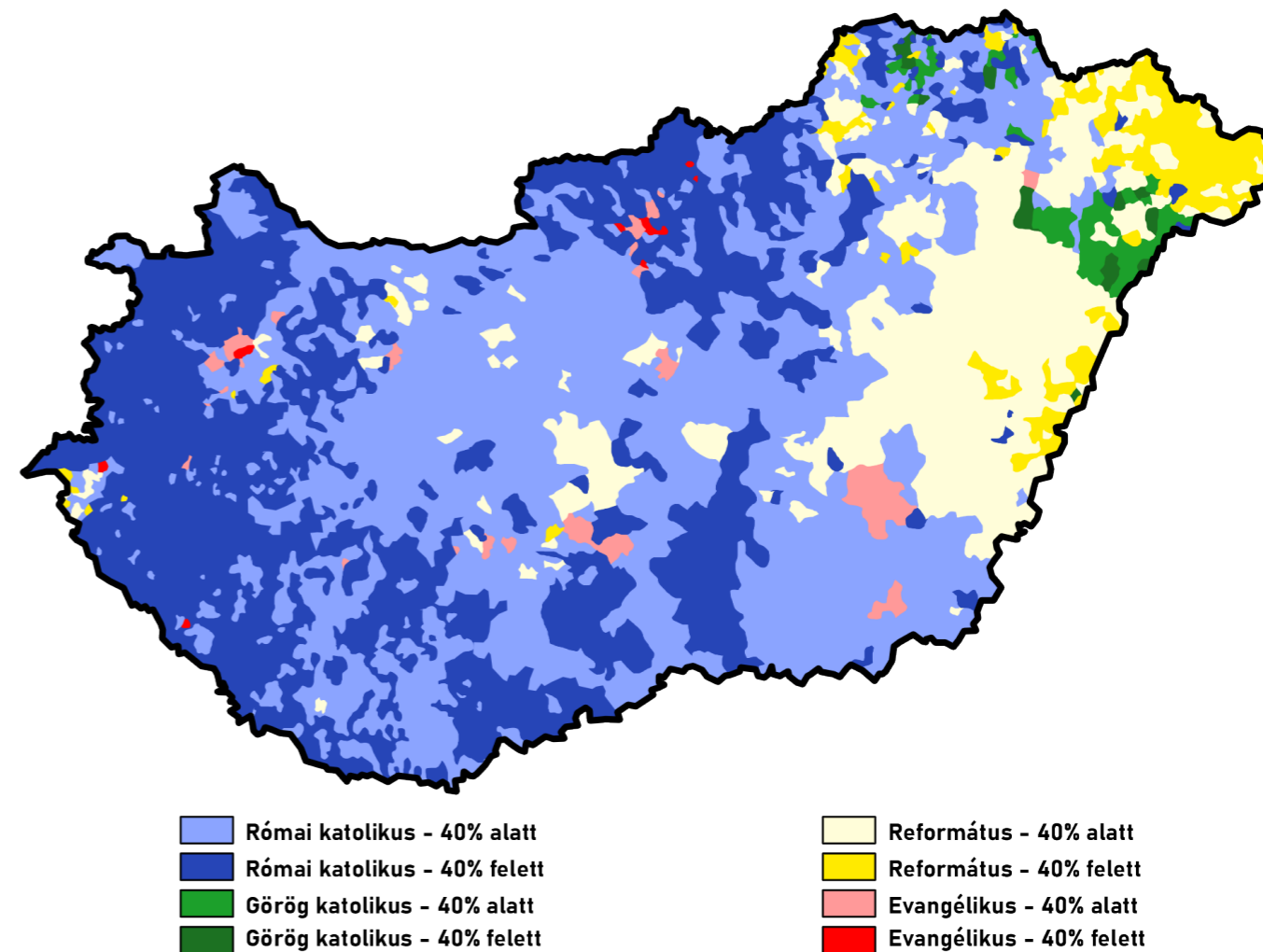
BEVEZETÉS

Diplomamunkám Létavértes egy 2008-ban összeomlott római katolikus kápolna hiányában kialakult igény kielégítésére tesz kísérletet. A terv megszületésének fő mozgatórugója a római katolikus híveknek egy saját miséző tér létrehozása. A kutatás folyamán tett interjúk tapasztalatai alapján kijelenthető, hogy a hívek és a vallási vezetők szerint egy ilyen kis létszámú hitközösségeknek dedikált templom önmagában nem fenntartható, ezért a szakrális funkció mellett a tervezési program kiegészül üzlethelyiséggel és rendezvénytérrel is, melyek bérleti díja segíthet a fenntartási költségek mérséklésében. A gazdag funkcionális igények miatt felmerülő kérdésekre keresi a válaszokat az alábbi kutatómunka. Ilyen kérdések lehetnek például, hogy mit jelent ma Kelet-Magyarországon a vallás, mi a hitközösségeink jövője, és milyen hatást gyakorolhat mindez az építészetre. Megfigyelhető, hogy a magyar kortárs szakrális építészet letisztult tereinek használói laikus "belsőépítészekként" kezdenek működni és a munkájuk következményeképp megjelennek a stílusidegennek, helyidegennek ható belsőépítészeti elemek a templomtérben. Ilyenek például a szobanövények, a zászlók, ventilátorok és hasonló földi igényeket kielégítő tárgyak, kegyképek és szobrok. Mivel a misetér kisebb területi igénye miatt alárendelt funkcióvá válik az épületben, a hagyományos épületelemzéseken túl kortárs templomaink felhasználóin keresztül próbáltam megismerni a felmerülő igényeket és a templombelsőket utólagosan alakító tényezőket, hogy ne csak egy az elmélyülést segítő szakrális térrel, de egy minőségi közösségi térrel is tudjak szolgálni a létavértesi római katolikus közösségnek.

VÁLTOZÓ SZOKÁSOK HÁLÓJA

Magyarország Kortárs építészetének globális kontextusban való értelmezése, hamis, egyes lokális változók miatt fals eredményt mutathat. David Brower környezetvédelmi aktivista mára már szállóigévé vált gondolata, mely így szól: “gondolkodj globálisan, cselekedj lokálisan” ebben az esetben teljesen félrevezethet minket, hisz mint minden európai ország népe, Magyarorszáé sem zökkenőmentesen tért át a keresztény hitre. Megjelentek az egyetemes kereszténység különböző értelmezései, ahol a kereszténységet megelőző vallási szokások, ünnepek és azok társadalmi befolyásoló tényezői valamilyen formában fennmaradtak. Hajdú-Bihar megye a református és katolikus egyházak peremvidékéhez közel helyezkedik el. Itt váltakoznak települések, ahol reformátusok, római katolikusok, vagy görögkatolikusok teszik ki a lakosság többségét, az országhatár túloldalán pedig akár más keresztény felekezetek is dominálhatnak. Mi, akik Kelet-Magyarországon élünk nem mindig érezzük nap mint nap, de a többségi vallási felekezetek inhomogenitása miatt gazdagon változó helyi szokások alakítják mindennapjainkat és a hitről alkotott képünket. E változatosság következményének tudom be azt a tapasztalást, hogy a tanulmány írása során hiába kényesen ügyeltem arra, hogy kizárólag római katolikus templomokat vizsgáljak, mégis a beszélgetések során számomra teljesen idegen helyi szokásokkal találkoztam. A szokások diverzifikációját erősítheti a tény, hogy a papok létszáma egyre csökken, így egyre növekszik a fiáák száma, ahol a tér és szokások alakítóivá a plébánosokból lassan a hívek válnak, akik egyetemes kontextust sokszor nem ismerve a saját hagyományaik szerint cselekednek.

Az előbb taglalt, gazdagon szabdaltságot Kelet-Magyarországon nehéz kettő hasonló közösségi és környezeti adottságokkal rendelkező templomot találni, amik direkt párhuzamba hozhatóak a diplomamunkám helyszínével, ezért alapvető adottságokat tűztem ki kitételnek, melyek mentén végeztem az épületek kiválasztását. Fontos volt, hogy a térség központjához közel helyezkedjenek el, fiáák legyenek, illetve rendelkezzenek egy 10-30 fős aktív római katolikus hitközösséggel. Így választottam ki észak-, közép- és dél-kelet Magyarországról 1-1 példát.

[2]. ábra: A legnagyobb létszámú vallási közösségek településenként a 2022. évi népszámlálás adatai alapján
Forrás: KSH, 2024

A MÚLT

Helyszín: Debrecen, Józsa
Tervező: Gyórfy Zoltán
Építés éve: 2015

A Debrecen-Józsa központjában 2015-ben épült Szent György Római Katolikus Templom, ha egyetemes kontextusban vizsgáljuk, ugyan merítkezett a svéd korai modern építészetből¹, de a laikus használók inkább egy román kori templommal fedeznek fel hasonlóságokat. Ez nem meglepő, hisz az egyszerű, kintről egyhajósnek látszó épület egy zömök, akár védelmi célra is használhatónak tűnő tömeggel van jelen. Ezt a benyomást erősíti az intenzív téglanyaghasználat is, ami egészen a tetőre terjeszkedik, ezzel egy monolitikus, tömör érzetet keltve. A nyílásokkal való szerény bánásmód a belső tér középkorias érzetét emeli át modern kontextusba. A tervek korai változatain látható egy széles üvegfelület a szentély mögött, ami egy környezeti díszletet nyújtott volna a templomtérnek a Tóció-patak és a partján elterülő fásliget látványával. A meg nem valósult gesztus azonban nem hagy bennünk hiányérzetet. A mennyezet alsó felületén meghökkenítő módon lépcsősen elhelyezkedő téglasorok azonnal felfelé vezetnek szemünket. Míg mi magasba emelt tekintettel állunk, a sötétségbe burkolózó szentély előtti padsorokat oldalról lágy fény világítja meg.

1 Meggyesi Tamás: Klinkerépítészet - a debreceni Szent György-templom. Építészfórum, 2015.

[3]. ábra: A debreceni Szent György-templom külső nézete (Építész: Gyórfy Zoltán)
Forrás: Építészfórum (Fotó: Batár Zsolt).

ZAJOK

Zaj a hasznos információhoz hozzáadódó, ahhoz nem tartozó jel, amely a hasznos jel értelmezését nehezíti.

A dolgozatomban a terekhez hozzáadódó jeleket nem mint negatív tényezőket tekintem, hanem mint egyes szituációkra adott válaszokat, mely szituációk lényegét feltárva megtalálhatjuk a "zaj" tényleges kiváltó okait. Ezek a beavatkozások legtöbbször egészen egyszerű igények mentén jönnek létre. A józsbai templom esetében a kisebbik oldalhajóban megjelenő mellékoltár és a stációk utólagos érzetét az kelti, hogy a kivitelezéskor nem volt elég anyagi forrás azok megvalósítására. Ennek következménye, hogy ugyan helyi művészt kértek fel Krisztus keresztútjának ábrázolására, és a produktum szépen illeszkedik a térbe, az utolsó két kép helyhiány miatt kényelmetlenül felmászik a szentély terébe. Az ugyanitt elhelyezkedő szertartási bútorok mind tervezettek voltak, ezért itt jelenik meg a legkevesebb beavatkozás a gondnok által elhelyezett friss virágok képében, amiket nem is sorolnék a "zajok" kategóriájába. Mindemellett egy időszakosan megjelenő ventilátor szolgálja a hívek kényelmét az esztétikai élmény kisebb-nagyobb kárára. A készülék egy az átadás után később tapasztalt, még meg nem oldott igényt hivatott orvosolni: a belső tér hűtésének hiányát. A szentélyen kívül elhelyezkedő tárgyak, a keresztelőmedencét kivéve, mind utólag kerültek helyükre. Ezen tárgyak kategóriájába tartozik egy gyertya, ami a húsvéti ünnepkörhöz tartozó szertatásoknál használatos, és egy szenteltvíztartó. Ezek az időszakos használatú kellékek közvetetten ugyan, de mégis az év minden napján szolgálatban vannak mint fontos jelképek, emléktárgyak. A kutatásom során alkalmam nyílt beszélgetni a helyi plébánossal, aki nem idegenkedik a kortárs építészettől, így a szükséges kiegészítőket úgy választotta meg, hogy a belső tér egységes megjelenése ne csorbuljon. Mindennek ellenére a stílusidegenség, ha csak a lehető legenyhébben is, nem volt kiküszöbölhető. A Szent György templom példájának nyomán derült fény számomra arra a sajnálatos tényre, hogy a magyarországi kegytárgykereskedésekben a termékek nem egy diverz választéka érhető el, hiányoznak a modern templombelsőbe igazán illő áruk. Emiatt, bármennyire is modern gondolkodású a használó, nincs igazán lehetősége úgy végezni beavatkozásait a szakrális térben, ahogy szeretné, vagy azt a tér megkívánná.

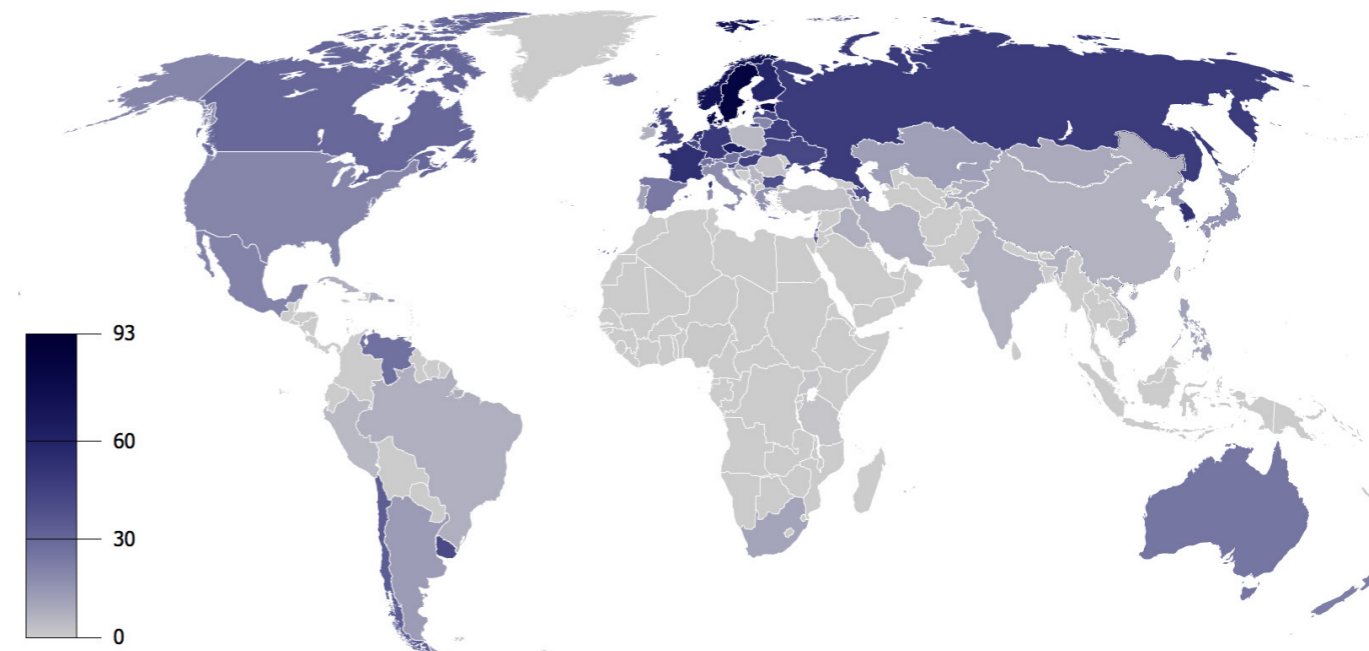
A karzat hatalmas egybefüggő falfelületére, mely függőleges fa lamellás burkolatot kapott, felkerült Magyarország és Vatikán zászlaja. A plébános és a hitközösség tagjainak beszámolója alapján azért tartották fontosnak a jelképek hangsúlyos megjelenítését, mert erős identitástudatukat szerették volna ilyen formában kifejezésre juttatni. A beszélgetések folyamán azonban egy másik indok is felsejlett a fentiek mögött, mégpedig az, hogy a homogén falfelület monotonitását kívánták valahogy megtörni. Hasonló kettősség jelenik meg a hívek szándékában és kommunikációjában a miséző teret északi irányból határoló nagyméretű üvegfelületet illetően. A tér elsősorú fényforrásaként szolgáló ablaka előtt teljes szélességben szobanövények sokasága lelt otthonra, szószerinti megfogalmazásban azért, "hogy otthonosabb legyen" a tér. A felszíni indoklás mögé tekintve azonban később kiderült számomra, hogy a hagyományos szakrális terekre jellemző zártság és sötétség igénye is motiválhatta ezt a döntést, hisz a hitközösség egy klasszikus vidéki, kistemplomban misézett eddig, ahol nem álltak a szertartás alatt közvetlen kapcsolatban a külvilággal.

[4]. ábra: A debreceni Szent György-templom belső részlete a feszülettel és a keresztelőkúttal
Forrás: Saját fotó (2025).

SZEKULARIZÁCIÓ ÉS MODERNIZÁCIÓ

A 20. és 21. századi ember életének számos területét gyökeresen megváltoztatták a világháborúk. Ahogy az addig létező szakmák tömegeit rendezték és rendszerezték újra, úgy a világról alkotott képünket is erőteljesen formálták. A világegések során elvesztettük a kapcsolatot az azokat megelőző korokkal, elszakadva a gyökereinktől pedig újraértelmeztük létezésünket. Az építészeti gondolkodás is ezen folyamatok következtében a modernitás eszméi által szakított a hagyományokkal, a historizmussal és a múlt örökségeivel, helyettük egy új jel- és fogalomrendszert állított fel, amit az idők során bővített, formált. A kísérletező évtizedek során az értéket képviselő alkotások és gondolatok megragadtak, az élet praktikumai és szokásai által invalidált példák pedig kikoptak. Arthur Marwick brit történész a háborút a társadalmi változások első számú katalizátorának tartja. A totális háború társadalmat formáló erejét 4 különböző dimenzióba sorolja. A destruktív és diszruptív dimenzióban az anyagi javak és meglévő életfeltételek pusztulása után kialakult élethelyzet újjáépítésre készíti a közösséget. A kényszerhelyzet lehetőséget kínál, hogy az eddigieknél modernebben, fejlettebben és hatékonyabban építsék újra életüket. Ez a motiváció megjelenik az élet működésének minden területén, tehát épületek, városok felépítésében, előállításában és működésében is. A teszt dimenziójában a háború extrém körülményei között próbáltatnak meg intézményeink és amely struktúrák nem bírják ki a terhelést azok elenyésznek, vagy alapvető belső reformokra kényszerülnek. Ennek következtében változott meg gyökeresen minden rendszer életünkben. Szakmák specializálódtak, vagy éppen egybeolvadtak, újrendeződtek a hatékonyság jegyében. A participációs (részvételi) dimenzióban a totális háború olyan mértékű mozgósítást igényel, amely kaput nyit a korábban hátrányos helyzetű vagy jogfosztott csoportok (például nők, munkásosztály, etnikai kisebbségek) számára a társadalmi folyamatokba való bekapcsolódásra. Ez hosszú távon öntudatosodáshoz és olyan vívmányokhoz vezetett, mint az általános választójog kiterjesztése vagy az emberi jogok szélesebb körű elismerése. A kereszténységben ennek hatására fogalmazódtak meg igények, például a saját nyelven való misézésre, amit a II. Vatikáni zsinaton rögzítettek is. A pszichológiai dimenzióban pedig a háborús trauma hatására a társadalomban megszületik az az érzés, hogy a világnak „valami új felé” kell elmozdulnia. Ez a kollektív igény teszi lehetővé a radikális reformok társadalmi elfogadottságát. Ennek következménye, hogy szakítottunk a múlttal. Kimondtuk, hogy az a társadalom, ami képes volt ekkora iparosított mészárlásra, az megbukott, és valami újat kell létrehoznunk.²

[5]. ábra: Az irreligió (vallástalanság) aránya világszerte (%).
Forrás: Wikimedia Commons

² Marwick, Arthur: War and Social Change in the Twentieth Century. Macmillan, London, 1974

A JELEN

Helyszín: Derekegyház
Tervező: Váncza Művek
Építés éve: 2019

Derekegyháza Szentháromság-temploma 777 évnyi kihagyás után nyújt újra önálló imahelyet a településen. Ahogy Nedeczky Zsolt Építészfórumon megjelent kritikájában³ is írja, a képekről először nem a magyar Dél-Alföld jut eszünkbe. Van, akinek a skandináv hatás válik elsőként tetten érhetővé, mások a fehér falak síkjaiban megbúvó részletekben portugál gyökereket fedeznek fel. Mindennek ellenére, amikor személyesen látogatjuk meg, a képeken látható természeti közegből hirtelen kiszakad, a főút mellé kerül egy buszmegállóval párosítva. Elhagyva ezt az idilli éterben való lebegést, élet költözik a térbe. Belépve a kemény szögletes külsőt egy hullámszó belső váltja fel, ahol az apszisból kiindulva gömbölyödik tovább a többi sík. A nagy belmagasság ellenére, a felfelé törekvés nem jelenik meg, és a legtöbb fényjáték az apszist díszíti.

3 NEDECZKY Zsolt: Olyan, mintha, de mégse - Kritika a Váncza Művek derekegyházi templomáról. Építészfórum, 2020.

[6]. ábra: A derekegyházi Szentháromság-templom külső részlete (Építész: Váncza Művek)
Forrás: Építészfórum (2022) (Fotó: Danyi Balázs).

A ZAJ HIÁNYA?

A jelenlegi plébános első munkanapja a templom felszentelésekor volt, elbeszélése alapján a templom misetere 2019 óta szinte teljesen változatlan. A szobrok az előző kápolnából, mint a folytonosságot szimbolizáló tárgyak kerültek át az új templomba, az apszisban található kép és kereszt pedig már első napok óta ott van a püspökség jóvoltából. A józsai példával ellentétben még cserepes növények se jelentek meg, csak egy műborostyán árválkodik az ablakban, ezzel szakítva meg a fal lágy gradiensét. Ezáltal inkább az egyházi méltóságok keze nyoma érződik a templombelsőben, mint a hívők közösségéé. Érdeklődésemre, hogy milyen a helyiek kapcsolata a templommal, őszinte választ kaptam: szeretik, ahogy kinéz, nincs bajuk vele, de a legjobban azt szeretik, hogy van. Az eredeti 10-15 főről a miséket látogatók száma 30-40 főre bővült az új imahely megépülése óta. Ennek ellenére a hitközösség még mindig úgy használja a számukra felépített templomot, mint az előző, "kölcsonvett" miseteret. Csak a szertartásokra járnak oda.

A mai épület elődje egy 1241-ben porig égett Árpád-kori templom volt, így természetesen fedezhetünk fel formanyelvében a középkori gyökerekre utaló jeleket. Egyhajós alaprajzával, templomtornyával, teljes szélességben illeszkedő, félköríves záródású apszisával nyúl vissza a hazai templomépítészeti örökséghez, különösen az árpád-kori hagyományokhoz.⁴ Mindennek ellenére a ház nem a múltba feledkezik, hanem nagyon is kortás szemléletet hirdet büszkén. A belső tereiben a fehér falak árnyjátéka és tónus-átmenetei segítik elő a szakrális átszellemülést, a freskók és márványábrázolások helyett. A bútorok fafelületeikkel határozottan elválnak mind vizuális, mind tartalmi értelemben véve letisztult, hófehér környezetüktől.

⁴ VÁNCZA Művek: Szentháromság-templom, Derekegyháza. Építészfórum, 2019. november 25.

[7]. ábra: A derekegyházi Szentháromság-templom belső tere
Forrás: Saját fotó.

Az Arthur Marwick által dimenziókba sorolt társadalmat formáló erők az élet minden területén működtek, így a hitéletben is. Az egyház hiába akkoriban kevésbé képlékeny, zárt struktúra volt, nem tudta átvészelni ezt az időszakot a múlt örökségeitől való bizonyos mértékű elszakadás nélkül. A már azelőtt is egymást váltó belső reformmozgalmak a vallási formák, dogmák, szimbólumok felrúgásával kedvező táptalajt hoztak létre a háborúk utáni időszak egyre liberálisabb folyamatainak, a vallási külsőségeket felszámoló mozgalmak pedig egyenesen előszónokai a modern gondolkodásnak. Ezáltal érthető, hogy nem a világháborúk indították el a szekularizáció folyamatát sem, csupán katalizátorként hatottak rá. Marcel Gauchet vallásfilozófus szerint a szekularizáció paradox módon magából a kereszténységből eredeztethető, vagyis ez egy olyan vallás, ami magában hordozza a saját felbomlásának csíráját⁵. A reform mozgalmak és a modern kor eszméi pedig csak egyre gyorsították ezt a folyamatot. Az előbb említett mozgalmakat mind rendszerszintű változásként éli meg a kereszténység, ezáltal globális szinten hasonlóan jelennek meg. Az idők során folyamatosan megszületett új egyházak területtől függetlenül ugyanazt hirdetik, és az egyének szintjére egységes gondolatok jutnak el saját eszmerendszerükön belül, viszont korunkban nincs egy új keresztény egyház, ami osztatlan egyetemes egységet képviselne, hanem egyének saját értelmezésére bocsájtja a hitet. Ezáltal emberenként is, de inkább közösségenként gazdagon változik a hit és róla alkotott kép. Gauchet a kereszténységről úgy is gondolkozik, mint a vallásból való kilépés vallása. Ezt a mai szemmel úgy értelmezhetnénk, hogy a vallás önmagát emészti fel, de a modern teológiában úgy tartják, hogy Krisztus nem egy vallást, hanem egy életmódot/mozgalmat hozott létre.⁶ Csupán Nagy Konstantin idejétől beszélhetünk róla úgy, mint vallás. Így értelmezve láthatjuk, hogy a kereszténység azzal, hogy kivonul a rendszerszintű működésből és beköltözik az individuális, privát szférába, lényegében a saját önbeteljesedését végzi el. A kereszténység működésének lokálissá aprózódása miatt mindenhol máshogy megy végbe ez a folyamat, így nem találhatunk az eseményekre előzményt sehol. Gauchet arra alapozza az állítását a kereszténység önbeteljesüléséről, hogy a Krisztusban való hit több új fogalmat is behozott a vallás értelmezésbe a megtestesülés-paradoxon, a világtól elvált istenség és a politikától elvált vallás képében. A „pogány” vallásokban az istenek benne éltek a világban, a természet és a jelenségek mögött mindig ők álltak. A zsidó-keresztény hagyomány viszont kijelentette, hogy Isten, a teremtő, kívül áll az anyagi valóságon. A megtestesülés paradoxona által Isten és az ember közötti áthidalhatatlan távolság megszűnt, a szent és a profán közötti határvonal elmosódott. Ahogy Max Weber is írja, a világ elvarázslatlanodig, megismerhetővé válik, így utat nyitva a modern tudományoknak. A közvetítés (papok és áldozatok) súlya átkerült a személyes lelkiismeretre, ezzel megalapozva a modern individualizmust. Végül a kereszténység leválasztotta magát a hatalomról. „Adjátok meg a császárnak, ami a császáré, és az Istennek, ami az Istené”⁷. Míg más vallási rendszerekben az uralkodó maga Isten vagy Isten közvetlen helytartója (teokrácia), a kereszténység elindította a saját függetlenedését.

5 Gauchet, Marcel: A világ varázslatlanítása. Atlantisz Könyvkiadó, Budapest, 2001

6 Wright, N. T.: Kereszténység egyszerűen. Harmat Kiadó, Budapest, 2007

7 Szentírás, Máté evangéliuma 22,21

„A Közép-Európát érintő társadalomtudományi vizsgálódásokban a rendszerváltást követően, amikor már lehetséges volt olyan kérdéseket is szabadon lupe alá venni, mint a szegénység vagy éppen a vallás, a kutatók a nyugat-európai és amerikai know-howt alkalmazták. Olyan elméleteket, melyek genealógiája a magasán fejlett társadalmakban szerzett tapasztalatokra alapult. A vallásra nézve elsősorban a modernizáció és a szekularizáció elmélete adta az elsődleges értelmezési keretet. Amint azonban szaporodni kezdtek a kutatási eredmények, ezek a megközelítések szűknek bizonyultak az értelmezés számára. Pontosabban szólva az adatok nem támasztották alá a szekularizációs elmélet által feltételezhető eredményeket. A vallásosság változásainak folyamatai nem jártak együtt a modernizálódás folyamataival.”

Ugyan Máté-Tóth András⁸ nem építészeti szempontból vizsgálja a jelenséget, hanem szocio-teológiai szemszögből, mégis érezhetően a társadalomtudomány és az építészet is hasonlóan „amerikai know-howt” alkalmazta. Az építetők is nyugati vagy hagyományos templomokból kiindulva fogalmazták meg igényeiket. Az építészek pedig hasonlóan nyugati példákból való inspirációt vegyítették a lokális értékekkel. A három templom közül, amik szerepelnek a dolgozatban, kettő szépen példázza is ezt. Derekegyháza temploma párhuzamba állítható a Skandináv és Portugál építészettel⁹. A Józsai templomra pedig „A kora modern svéd építészet puritanizmusa” hathatott inspirálólag.¹⁰

8 MÁTÉ-TÓTH András: Sebzett identitás - miért más a vallásosság Közép-Európában? Válasz Online, 2022. június 7.

9 NEDECZKY Zsolt: Olyan, mintha, de mégse - Kritika a Váncza Művek derekegyházi templomáról. Építészfórum, 2020.

10 Meggyesi Tamás: Klinkerépítészet - a debreceni Szent György-templom. Építészfórum, 2015.

NÉPSZÁMLÁLÁSOK

Mutatók	2022	2011	2001
Katolikus	30,1	39,0	54,5
- római katolikus	27,5	37,1	51,9
- görögkatolikus	1,7	1,8	2,6
Református	9,8	11,6	15,9
Evangélikus	1,8	2,2	3,0
Ortodox keresztény	0,2	0,1	0,1
Más keresztény felekezet tagja	1,5	1,3	0,8
Izraelita	0,1	0,1	0,1
Más vallási közösséghez, felekezethez tartozó	0,3	0,4	0,1
Vallási közösséghez, felekezethez nem tartozó	16,1	18,2	14,5
Nem válaszolt	40,1	27,2	10,8

Forrás: KSH népszámlálási adatok (2001, 2011, 2022) alapján

Az utóbbi 3 népszámlálás adatait megtekintve, tisztán látható a hívők számának csökkenése, viszont ennek következményének kéne legyen, hogy a nem vallásosok száma növekszik¹¹. Ezzel ellentétben 2022-ben 2011-hez képest a nem vallásosok száma is csökkent, egyes területeken a 2001-es adatok alá is esett. A választ nem adók csoportja azonban gyarapodott, és őket nem könnyelhetjük el egyik fél tagjainak sem. Ezek között a válaszadók között lehetnek nem vallásosok is, akik az ateizmus negatív stigmái miatt nem vállalják fel nézeteiket, de lehetnek keresztények is, akik politikai, közösségi, etikai vagy egyéb okokból elfordultak az egyháztól. Ez a jelenség alátámasztja azt a korábbi állítást, miszerint a világháborúk megpróbáltatásai alapjaiban rendítették meg az emberek életét, és ez alól a hitélet sem képez kivételt, az emberek elkezdték alapjaiban megkérdőjelezni az addigi értékrendüket. Recesszív tulajdonságként, mintegy lappang a hit bennünk, míg mi, vagy egy utódunk tapasztalásokon keresztül, a régi értékrend átgondolt, új valóját fel nem állítjuk, és a hagyományoshoz hasonló hitéletet nem kezdünk újból. Az előítéletek és a konvenciók súlyát levette magunkról az akkori élethez megfelelő válaszokat fogunk adni, viszont sokszor visszaköszönhetnek majd régi értékek, amik által lehet egy olyan érzésünk, hogy a "normális" körforgás újra helyreállt. A változó modern életünk új szokásokat fog kívánni, így a normalitás igazából nem az ismerős elemekből adódik majd, hanem a szelektált régi és az újonnan felfedezett részeiből az életünknek.

A vallás- és identitástudatok kapcsolódása, és szimbiózisban való létezése a történelemben

11 KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL: Népszámlálás 2022 - Főbb eredmények (Vallási megoszlás). KSH, Budapest, 2023.

BIZTONSÁGI TARTALÉK

visszatérő elem. A nacionalizmus és a vallás összefüggését vizsgálva a kutatók határozottan megállapítják, hogy erős korreláció van a kettő között. Egymást erősítve léteznek. Ennek egyik magyarázata, hogy a nemzetállami törekvéseket követően a legnagyobb befolyással bíró egyházak ennek hatására hoztak különböző döntéseket. Esetünkben ugyan a nacionalizmussal, tradicionalizmussal egybefonódva láthatjuk az egyházakat, de kis közösségekben már egészen más kapcsolatokat fedezhetünk fel.

Régióink lakosai történelmi traumák sorozatát élték át: országhatárok folyamatos változása,

„A régió országainak többsége a 19., de még inkább a 20. század során a nyugati és keleti hegemoniák váltakozó uralmát tapasztalta meg, amely nyomott hagyott a társadalom identitásán. A birodalmak felbomlása, a nemzetállamok kialakulása, majd kisvártatva diktatúrába kényszerülése a lakosságot váltakozó kényszerlojalításra kényszerítette a váltakozó politikai hatalommal szemben. Amit Hannah Arendt megfogalmazott a totális diktatúrák vonatkozásában, az meghatározó a térség társadalmi számára. „Ha létezik valami olyasmi, mint totalitárius személyiség vagy mentalitás, akkor ennek egyik legfeltűnőbb vonása éppen a rendkívüli alkalmazkodóképesség, valamint az állandóság hiánya.””

impériumváltások, megszállások, kisebbségi lét. A váltakozó hatalom léte pedig egyes múlt korokról való diskurzusokat lehetetlenné tett. A fennálló létbizonytalanság és elnyomott sérelmeink miatt pedig az önazonosság utolsó bástyájává a kereszténység vállt. A vallás kevésbé a hittel és jobban a sebzett identitástudatunkkal lett azonos. Így egyre jobban láthatjuk, hogy a vallásosok számának csökkenése egészen más jelenségeket jelez. A vallás intézményi jellegét veszíti el, az aktív misére járók száma csökken, de megmarad kulturális és politikai erőforrásnak, egyfajta biztonsági tartalékká válik.¹²

12 MÁTÉ-TÓTH András: Sebzett identitás - miért más a vallásosság Közép-Európában? Válasz Online, 2022.

A JÖVŐ

Helyszín: Cserépváralja

Tervező: Csaba László

Építés éve: 1961

Felújítás éve: 2022-2023

Tervező: Partizan Architecture

Szent József templom, melyet Csaba László tervezett. Az épület már feltárulkozásában is a gondos tervezés nyomait láttatja. A főúton haladva a telkek mögötti domboldalról tekint le ránk. Olyannyira meghatározó pontja a településnek, hogy a mellette elhaladó utat a templomnak szánt felvezető útnak érezzük, és inkább tekintjük a lépcsőt ennek az útnak a folytatásának, mint egy leágazásnak.

Az 1961-ben felszentelt templom megépülése magát a reményt jelentette azok számára, akik a szocialista diktatúrában végbement egyházüldözés miatt hitüktől megfosztva kényszerültek élni. Kevés olyan példa van Magyarországon ebből a korszakból, ami ugyan a hagyományos templomformától megfosztottan, de új szakrális épületként létrejöhett. A cserépváraljai templom a megszokott tömegformálás helyett a helyi értékekhez nyúlik inspirációért. Az egyik jellegzetesség, amit felfedezhetünk, az a község telkeinek hátsó kertjében a hegyoldalba vájt barlangok térérzete a misetérben. Az igényesen megmunkált kőfelületek mélyen kötődnek a hegyvidéki település lelkéhez. A riolittúfára tervezett falak alapanyagát a helyi emberek termelték ki és rakták fel "kalákában" ezáltal pusztá kézzel teremtve egy erős, igazán személyes kapcsolatot a templommal.

[8]. ábra: A cserépváraljai Munkás Szent József templom külső részlete (Építész: Partizan Architecture)
Forrás: Építészfórum (2023) (Fotó: Danyi Balázs).

A CSEND

Csend. Nem mint tökéletesség, hanem mint harmónia, az erdő csendje, a fák és állatok neszével. A hangok csak addig értelmeződnek zajnak, amíg nem értjük meg őket. A kutatás kezdetekor a kíváncsiság hajtott, gyermeki egyszerűséggel meg akartam tudni, hogy az építész vagy a használók hibája, hogy a letisztult szakrális tereinkben megjelennek nem oda illőnek tűnő tárgyak. Ha úgy értelmezzük, hogy a templom az Isten háza, ahova csupán a szertartásért járunk, akkor természetes, hogy a túlságosan idealisztikusan magasztos térben a saját nézeteink szerint nem oda illő tárgyakat hibáknak érzékeljük. Viszont miért limitáljuk az Úrral való kapcsolatunk megélésének színterét egyetlen médiumra, amikor legfőbb tanításai a szeretetről és embertársainkkal való bánásmódról szólnak? Társas kapcsolataink épp ugyan olyan fontosak hitünk megélésében, mint a mise. Így a templomot, mint közösségek épületének, gyülekezési pontjának értelmezve, máris helyére kerül minden. A kortárs építészetben közösségi tereinket úgy formáljuk, hogy teret adjunk a jövőbeli használónak és mellé lehetőséget, hogy magukévá tegyék azt. A környezetünk alakításának a lehetőségével erősödik identitástudatunk és személyes kötődésünk a térhez. Ezért természetesen az épület belsejéről nem írok, a tárgyak azért jelentek meg, mert meg kellett jelenniük. A kereszténység sorsa talán nem teljesedik be a Marcel Gauchet által gondolt végkimenetellel¹³ és nem decentralizálódik. Ma már láthatjuk, hogy az emberekben megszületett egy az ókereszténységhez hasonló, közösségcentrikus vallás igénye. A múlt korok kötöttségei között próbáljuk megélni ezt a vágyunkat, és ennek következtében az Úr háza egyszerre a közösség színterévé is válik. Hitünk megélésének módja folyamatosan változik, ha akár generációkon keresztül is. Ezt nem illusztrálja más annyira jól, mint a helyi gondnok gondolatai:

“Az idősebb hívek, szeretik a templomot, de főként azt szeretik benne, hogy van. Én ebben nőttem fel. Nekem ez a templom.”

13 GAUCHET, 2001. i. m.

[9]. ábra: A cserépváraljai Munkács Szent József templom belső tere
Forrás: 2sl_studio

IRODALOMJEGYZÉK

Meggyesi Tamás: Klinkerépítészeti - a debreceni Szent György-templom. Építészfórum, 2015.

(Online: <https://epiteszforum.hu/klinkerepiteszet-a-debreceni-szent-gyorgy-templom>)

Marwick Arthur: War and Social Change in the Twentieth Century. Macmillan, London, 1974

NEDECZKY Zsolt: Olyan, mintha, de mégse - Kritika a Váncza Művek derekegyházi templomáról. Építészfórum, 2020.

(Online: <https://epiteszforum.hu/olyan-mintha-de-megse-kritika-a-vancza-muvek-derekegyhazi-templomarol>)

VÁNCZA Művek: Szentháromság-templom, Derekegyháza. Építészfórum, 2019. november 25.

(Online: <https://epiteszforum.hu/olyan-mintha-de-megse-kritika-a-vancza-muvek-derekegyhazi-templomarol>)

Gauchet, Marcel: A világ varázstalanítása. Atlantisz Könyvkiadó, Budapest, 2001

Wright, N. T.: Kereszténység egyszerűen. Harmat Kiadó, Budapest, 2007

MÁTÉ-TÓTH András: Sebzett identitás - miért más a vallásosság Közép-Európában? Válasz Online, 2022. június 7.

(Online: <https://www.valaszonline.hu/2022/06/07/kozep-europa-vallas-mate-toth-andras-essze/#gsc.tab=0>)

KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL: Népszámlálás 2022 - Főbb eredmények (Vallási megoszlás).

KSH, Budapest, 2023.

Tokai Gyula: Nagyléta földje és népe. Mozgáskorlátozottak Piremon Kisvállalata nyomdája, Vámospércs, 1992

Schneller István: Modern szakrális épületek. Typotex Kiadó, Budapest, 2019

Debreceni Egyetem Műszaki Kar: Debrecen szakrális építészete. Kapitális nyomda, 2025

ÁBRA ÉS KÉPJEGYZÉK

[1]. ábra (4. o.): Létavértesi utcakép Forrás: Saját fotó (2026).

[2]. ábra (7. o.): A legnagyobb létszámú vallási közösségek településenként a 2022. évi népszámlálás adatai alapján

Forrás: KSH, 2024

[3]. ábra (9. o.): A debreceni Szent György-templom külső nézete (Építész: Györffy Zoltán) Forrás: Építészfórum (Fotó: Batár Zsolt).

(Online: <https://epiteszforum.hu/klinkerepiteszet-a-debreceni-szent-gyorgy-templom>)

[4]. ábra (11. o.): A debreceni Szent György-templom belső részlete a feszülettel és a keresztelőkúttal Forrás: Saját fotó (2025).

[5]. ábra (13. o.): Az irreligió (vallástalanság) aránya világszerte (%). Forrás: Wikimedia Commons

(Online: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Irreligion_map.png)

[6]. ábra (15. o.): A derekegyházi Szentháromság-templom külső részlete (Építész: Váncza Művek) Forrás: Építészfórum (2022) (Fotó: Danyi Balázs).

(Online: <https://epiteszforum.hu/egy-haz-a-tobbi-kozott-derekegyhaz-uj-temploma>)

[7]. ábra (17. o.): A derekegyházi Szentháromság-templom belső tere Forrás: Saját fotó.

[8]. ábra (23. o.): A cserépváraljai Munkás Szent József templom külső részlete (Építész: Partizan Architecture) Forrás: Építészfórum (2023) (Fotó: Danyi Balázs).

(Online: <https://epiteszforum.hu/hogy-mire-valo-a-cserepvoraljai-munkas-szent-jozsef-templom-felujitasa>)

[9]. ábra (25. o.): A cserépváraljai Munkás Szent József templom belső tere Forrás: 2sl_studio

(Online: <https://www.facebook.com/2slstudio/photos/cser%C3%A9pv%C3%A1ralja-20240114-munk%C3%A1s-szent-j%C3%B3zsef-templomeredeti-tervez%C5%91-csaba-l%C3%A1szl%C3%B3-f/891594589326580/>)